

Г.Ю. Яковець, аспір.

Житомирський державний технологічний університет

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

(Представлено д.е.н., проф. Легенчуком С.Ф.)

Розглянуто особливості венчурного фінансування в світі, що дозволило виявити існуючі проблеми за тематикою дослідження. Проаналізовано принципові характеристики венчурного капіталу, з'ясовано суб'єкти механізму венчурного фінансування та визначено їх інтереси у процесі здійснення венчурної діяльності. Охарактеризовано ризики здійснення венчурної діяльності для кожного її суб'єкта. Окрім цього, визначено форми участі венчурного капіталіста в діяльності підприємства-інноватора, що принципово відрізняє венчурне фінансування від інших способів фінансування суб'єктів господарювання. Встановлено характер впливу венчурного фінансування на формування інформації в системі бухгалтерського обліку про венчурну діяльність суб'єкта господарювання. Отримані результати дослідження сприяють побудові бухгалтерського обліку венчурної діяльності, яка б дозволила задовольнити всі обліково-аналітичні потреби управління венчурною діяльністю суб'єкта господарювання.

Ключові слова: *венчурний капітал; механізм венчурного фінансування; венчурні інвестори; інноваційні підприємства; бухгалтерський облік.*

Постановка проблеми. За сучасних умов господарювання венчурний капітал є одним із найпрогресивніших форм інвестування не лише для розвинутих країн світу, а й для України. Венчурне інвестування є, передусім, джерелом розвитку інноваційного потенціалу та вітчизняного виробництва, зростання частки експорту, виходу національних компаній на міжнародний ринок.

Венчурний капітал у другій половині ХХ ст. відігравав важливу роль у реалізації найбільших науково-технічних нововведень у галузі досліджувальної техніки, інформатики, у високотехнологічних та енергоємних галузях виробництва [2].

Економічне змагання за лідерство на світових ринках характеризується, головним чином, обсягами інновацій, що

використовуються в економіці. Адже інноваційна політика країни визначається обсягами залучених як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій. Одним із таких шляхів вкладення вільних фінансових ресурсів є венчурне інвестування. Венчурна інвестиційна діяльність підприємств є одним із найбільш складних і ризикових видів бізнесу, її результати значно впливають як на ефективність діяльності підприємства-реципієнта, так і на фінансове становище інвестора.

Українська асоціація венчурного капіталу та прямих інвестицій (UVCA) стала членом Європейської асоціації прямих інвестицій і венчурного капіталу (EVCA). Про це повідомила директор UVCA Яника Мерило. У планах UVCA на 2015 рік залучити до асоціації близько 50 членів, включаючи приватних інвесторів і венчурних фондів як міжнародних, так і локальних. Крім цього, асоціація має за мету залучити в країну \$ 40 млрд інвестицій до 2020 року [6].

Отже, розвиток венчурної діяльності в Україні сприятиме економічному зростанню та збільшенню обсягів іноземних інвестицій в українську економіку. А бухгалтерський облік, у свою чергу, має сприяти формуванню достовірної інформації про венчурні інвестиції для прийняття своєчасних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню особливостей венчурного інвестування в Україні присвятили свої праці такі вчені, як Л.Л. Антонюк, С.З. Мошенський, О.М. Петрук, Н.Ю. Пікуліна, А.М. Поручник, Н.І. Редіна та ін. Науковцями зосереджено увагу на дослідженні сутності венчурного капіталу та венчурних інвестицій, їх ролі в економічному розвитку країни, особливостях венчурного фінансування як особливо ризикового виду бізнесу. Проте залишається ряд питань, що потребують глибшого дослідження, це, насамперед, порядок відображення венчурних інвестицій у системі бухгалтерського обліку, особливості обліково-аналітичного забезпечення управління венчурною діяльністю та пошук шляхів мінімізації ризиків венчурної діяльності.

Метою дослідження є аналіз особливостей венчурного капіталу з метою визначення напрямів розвитку механізму венчурного фінансування в Україні та удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління венчурною діяльністю для мінімізації ризиків такої діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Венчурний капітал – один із варіантів фінансування інноваційної діяльності, що має свою специфіку використання, умови щодо ефективного використання та характеризується наявністю достатньої кількості

ризиків. Як свідчить світова практика з фінансування інноваційних підприємств, венчурний капітал – це своєрідне та альтернативне джерело залучення додаткових фінансових ресурсів, які так необхідні для новостворених підприємств, що виходять на ринок з власною ідеєю.

Принципова відмінність венчурного інвестування від традиційних форм стратегічних вкладень полягає в тому, що інвестор не купує контрольний пакет акцій у компанії, яка вже відбулася і отримала широке визнання, а вкладає кошти в перспективну фірму набагато раніше – на початковій стадії її розвитку – для того, щоб потім вигідно продати свою частку. Таким чином, венчурний капітал є пайовим капіталом, що надається професійними фондами та індивідуальними учасниками, що інвестують і спільно керують стартовими, приватними компаніями, що розвиваються або трансформуються, демонструють потенціал для істотного зростання. При цьому варто виділити такий суттєвий елемент, як зростання вартості компанії, що відбувається в середньостроковій або довгостроковій перспективі і призводить до зростання вартості частки венчурного інвестора. Цей приріст капіталу вищий, ніж дохід від альтернативних вкладень, що компенсує ризик і неліквідність таких вкладень [5, с. 115–116].

Назва «венчурний» походить від англійського «venture», що перекладається у відомому словнику В.К. Мюллера як «ризикове підприємство або започаткування», «спекуляція», «сума, що піддається ризику» [1]. Таким чином, ключовою особливістю венчурного капіталу стає ризикованість його вкладення. Ризики у сфері венчурної діяльності передбачають настання певних подій, за яких і венчурний капіталіст, і підприємство-реципієнт не досягають бажаних результатів у процесі здійснення венчурної діяльності та реалізації впровадження інноваційного продукту.

Варто також зазначити, що особливості венчурного фінансування зумовлені специфічними рисами взаємодії венчурного інвестора та підприємства-інноватора. Так венчурний капіталіст у процесі венчурного фінансування може надавати підприємству-реципієнту додаткові фінансові ресурси у вигляді оплати частини в статутному капіталі (придбання акцій), оплати боргу (боргові цінні папери, переважно – облігації), може бути поручителем його зобов'язань, надавати інформаційні послуги з різних юридичних та управлінських питань, сприяти генерації стратегічних ідей підприємства-інноватора. Крім того, венчурний капіталіст для розширення діяльності підприємства-реципієнта використовує власні зв'язки та інформацію

про ринок, надає нові ідеї щодо подальшого розвитку такого підприємства.

Таким чином, венчурний капітал як джерело фінансування інноваційної діяльності підприємства може передбачати випуск акцій або облігацій підприємства реципієнта. Акції у цьому випадку для підприємства реципієнта передбачають втрату частки власного капіталу, й, відповідно, контролю над управлінням підприємством. Облігації, у свою чергу, є більш вигідними як для інвестора, так і для підприємства-реципієнта, оскільки існує можливість їх дострокового погашення та є обов'язковим дотримання принципу платності. Позиковий капітал у фінансуванні інноваційної діяльності передбачає отримання банківських або комерційних кредитів, лізинг тощо. Державне фінансування посідає важливе місце у фінансуванні інноваційної діяльності підприємства і передбачає отримання ним засобів урядових регіональних фондів та програм, а саме: коштів міжнародних фондів, фонду фундаментальних досліджень і науково-технічних програм тощо. Самофінансування містить прибуток підприємства, статутний капітал, резервний капітал, амортизаційні відрахування.

У разі успішного розвитку нових технологій і широкого розповсюдження виробленої продукції венчурні підприємства можуть досягати високого рівня рентабельності виробництва. При середній ставці прибутковості за державними казначейськими зобов'язаннями в 6 % венчурні інвестори вкладають свої кошти, розраховуючи на річну рентабельність у 20–25 % [3, с. 64].

Венчурне інвестування як джерело залучення додаткових засобів для розвитку малого і середнього бізнесу, як правило, для венчурних капіталістів – це ризикове вкладення капіталу, що не передбачає будь-яких гарантій для інвестора. Ідентифікація ризиків венчурної діяльності полягає, передусім, у встановленні подій, що безпосередньо негативно впливатимуть на реалізацію інноваційного проекту. Такий перелік не є сталим і він уточнюється протягом усього періоду реалізації інноваційного проекту.

Ризики інноваційної діяльності можна розглядати у двох аспектах. По-перше, як можливість виникнення загроз для підприємства, по-друге, як наслідки, яких ці загрози можуть завдати. Найбільш небезпечними для підприємств можна вважати ті загрози, які можуть потенційно сильно впливати на результати інноваційної діяльності та існує досить висока ймовірність їх настання. Істотною загрозою для підприємств можуть бути також події, ймовірність настання яких є

порівняно невеликою, однак у випадку виникнення вони можуть мати серйозні негативні наслідки для підприємства. Останні значно менше уваги можуть звертати на ті загрози, наслідки яких не є істотними, а ризик їх виникнення – невеликий [4, с. 179].

Зазначені вище особливості венчурної діяльності зумовлюють значний та безпосередній вплив на облікове відображення венчурної діяльності. Це проявляється у впливі на формування інформації в системі бухгалтерського обліку щодо венчурної діяльності у формі групування даних щодо напрямів венчурної інвестиційної діяльності, стадій, форм фінансування, етапів. Рахунки бухгалтерського обліку, в свою чергу, акумулюють інформацію про витрати, понесені під час здійснення венчурної інвестиційної діяльності, за місцями їх виникнення, центрами відповідальності та джерелами фінансування. Крім того, формування аналітичних розрізів групування бухгалтерських даних здійснюється з метою прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень.

На основі проведених досліджень встановлено, що існують такі чинники, які зумовлюють існування особливого інноваційного потенціалу венчурного капіталу: зв'язок з особливою інтелектуальною працею в тих відтворювальних процесах, де він відіграє роль одного з провідних ресурсів; зв'язок з підприємницькою діяльністю, для якої є притаманним новаторство, винахідництво, готовність до ризику тощо; рух венчурного капіталу, увесь його життєвий цикл супроводжується особливою організацією, контролем, менеджментом та якісно вищим рівнем інформаційного забезпечення з використанням новітніх технологій.

Висновки та пропозиції. Для економічного розвитку України необхідним є становлення та подальший розвиток венчурного фінансування, яке охоплює процеси, що пов'язані з підготовкою до виробництва, випробуваннями і промисловим освоєнням відкриттів і винаходів інноваційними компаніями. Інститут венчурного інвестування сприяє довгостроковому зростанню національної економіки, а також становленню і подальшому розвитку національної інноваційної системи. На даний момент розвиток венчурного фінансування та прямого інвестування в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері інновацій та умовою активізації інноваційної діяльності, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Венчурний капітал є елементом системи фінансування інновацій, а його використання має за мету вирішити проблеми, що

супроводжують економічне зростання суб'єкта господарювання та країни в цілому.

Список використаної літератури:

1. *Абрацумов А.* 1000 терминов рыночной экономики : справочное пособие / *А.Абрацумов, Ф.Стерликов.* – М. : Крон-Пресс, 1993. – 124 с.
2. *Білецька Г.М.* Організаційно-економічні аспекти використання венчурного капіталу в інноваційній діяльності підприємств / *Г.М. Білецька, Я.Р. Мельник* // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. ; за ред. *І.Г. Ткачук.* – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2008. – Вип. IV. – Т. 1. – 285 с.
3. *Ермоченко О.Н.* Развитие механизма венчурного финансирования в России / *О.Н. Ермоченко* // Вестник ВолГУ / Серия 3: Финансы. Бухгалтерский учет. – 2008. – № 1 (12). – С. 63–68.
4. *Жежуха В.Й.* Ризики інноваційної діяльності підприємств / *В.Й. Жежуха* // Науковий вісник Нац. лісотехнічного ун-ту України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 177–182.
5. *Живиця А.Э.* Зарубежный опыт венчурного инвестирования как основа активизации деятельности венчурных фондов в Российской Федерации / *А.Э. Живиця* // Инновации и инвестиции / Вестник УГТУ-УПИ. – 2010. – № 4. – С. 115–125.
6. Українська асоціація венчурного капіталу планує залучити \$ 40 млрд до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/~339364>.

ЯКОВЕЦЬ Ганна Юріївна – аспірант кафедри обліку і аудиту факультету обліку і фінансів Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління венчурною діяльністю підприємства.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2014.